

УДК 631.8(092)(476)

ЛЯ ВЫТОКАЎ АГРАРНАЙ НАВУКІ Ў БЕЛАРУСІ І ЛІТВЕ: ЖЫЦЦЁ І ДЗЕЙНАСЦЬ МІХАЛА АЧАПОЎСКАГА

Радзюк А.Р., Галубовіч В.У.

УА «Гродзэнскі дзяржаўны аграрны ўніверсітэт»
г. Гродна, Рэспубліка Беларусь

Імя нашага земляка Міхала Ачапоўскага сёння мала вядома ў нашай краіне нават сярод спецыялістаў. Артыкулы аб ім адсутнічаюць у найноўшых айчынных энцыклапедыях. Між іншым, дзейнасць гэтай асобы ў галіне развіцця аграрнай навукі нельга недаацаніць. М. Ачапоўскі – аўтар першых навуковых прац па аграноміі ў нашым краі. Менавіта дзякуючы гэтаму чалавечу навукі аб сельскай гаспадарцы на Беларусі і Літве была ўзнята на самы высокі, сусветны, узровень.

М. Ачапоўскі нарадзіўся 11 траўня 1788 г. у маёнтку Пацейкі, што каля Навагрудка. Першы этап яго жыццёвага шляху быў традыцыйным для мноства хлопцаў з яго асяроддзя – вучоба ў Слушкай гімназіі і паступленне ў Віленскі ўніверсітэт. 27 ліпеня 1810 г. ён атрымаў ступень кандыдата філасофіі, а праз два гады – доктара філасофіі на матэматычным факультэце. Здавалася б, што перад Міхалам адкрываецца бліскучая кар’ера выкладчыка, але ён абірае іншы, абсалютна не характэрны для той эпохі шлях: прысвячае сябе сельскагаспадарчай навучы.

Першым крокам у гэтым накірунку стала дзейнасць М. Ачапоўскага ў якасці аканома ў маёнтках багатага абшарніка Рэне на Жмудзі. Там ім быў набыты багаты практычны вопыт, а таксама рэалізаваны многія ідэі па ўдасканаленню аграрнай вытворчасці. Дзякуючы яго захадам і інавацыям, гэтыя зямельныя ўладанні за некалькі гадоў былі пераўтвораны ў перадавыя гаспадаркі беларуска-літоўскага краю. Па меры знаёмства з еўрапейскай навукай, адаптацыі яе вопыта да мясцовых асаблівасцяў М. Ачапоўскі прыходзіць да думкі аб неабходнасці папулярызавання найноўшых агранамічных дасягненняў ва ўсім краі. З гэтай мэтай ён пачынае друкаваць свае першыя працы ў “Віленскім дзённіку”, самым папулярным у тыя часы навукова-літаратурным часопісе. 1819-ым годам датуецца выхад яго першай сур’ёзнай працы па аграноміі “Асновы сельскагаспадарчай хіміі”, якая была надрукавана ў Вільні на польскай мове.

Вялікае значэнне для станаўлення М. Ачапоўскага як навукоўца мела вандроўка па Еўропе. У 1819-1822 гг. ён пераважна пешшу здзейсніў падарожжа па шэрагу краін (Германія, Галандыя, Францыя, Англія і інш.), дзе наведваў усе значныя сельскагаспадарчыя ўстановы таго часу. Асаблівы ўплыў на Міхала аказала сустрэча з Альбрэхтам Таэрам, прафесарам Берлінскага ўніверсітэта, заснавальнікам адной з першых у Еўропе вышэйшых аграрных навучальных устаноў. Пад непасрэдным апакунствам гэтага спецыяліста Міхал на працягу года знаёміўся ў Германіі з найноўшымі дасягненнямі сельскагаспадарчай тэорыі і практыкі. Жадаючы засвоіць найлепшы сусветны вопыт выдзення сельскай гаспадаркі, М. Ачапоўскі збіраўся наведаць і Амерыку. Але ў гэты момант (1822 г.) ён атрымаў прапанову ўзначаліць кафедру сельскай гаспадаркі ў Віленскім універсітэце.

З гэтага часу пачынаецца новы этап у жыцці і прафесійнай дзейнасці нашага славутага земляка. Шматграннасць яго таленту знаходзіць прымяненне ў розных сферах. Ёс чытае курс аграроміі ва ўніверсітэце, прапагандуе сельскагаспадарчыя веды праз выданне шматлікіх прац, прымае непасрэдны ўдзел у папулярызацыі апошніх дасягненняў аграрнай навуцы ў гаспадарках Літвы і Беларусі. Яго імя становіцца вядомым далёка за межамі Вільні, дзе ён займаўся выкладчыцкай дзейнасцю. Доказам гэтаму служыць абранне яго ў 1823 і 1824 гг. адпаведна Сапраўдным Сябрам Імператарскага Маскоўскага Таварыства сельскай гаспадаркі і Імператарскага вольнага эканамічнага таварыства.

На жаль, палітычныя падзеі перашкодзілі Міхалу Ачапоўскаму рэалізаваць сябе да канца на радзіме. Пасля паўстання 1830-1831 г. Віленскі ўніверсітэт быў зачынены царскімі ўладамі. Зразумела, што такі спецыяліст, як М. Ачапоўскі, не мог застацца без працы. Яго запрашаюць у суседняе Каралеўства Польскае. Там ён у 1835 г. становіцца дырэктарам Марыямпальскага інстытута сельскай гаспадаркі. Ужо ў Польшчы ён выдае галоўную працу свайго жыцця “Сельская гаспадарка, якая ўключае ў сябе ўсе галіны земляробства” у 12(!) тамах. У гэты час ён атрымоўвае сусветнае прызнанне, абіраецца дзейным і ганаровым сябрам шматлікіх навуковых таварыстваў і іншых арганізацый. Памёр Міхал Ачапоўскі 9 студзеня 1854 г. у Варшаве.